



מעבר לא צודק, סוכנות פגומה: טייקוני הנפט של המפרץ והמאבק הגלובלי לייצוב האקלים

פרופ' דני רבינוביץ'

החוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת תל-אביב

הרצאה במסגרת הסמינר המחלקתי של
המחלקה לפוליטיקה וממשל

יום שלישי, 26.10.21, 14:00-15:30

חדר 629, בניין 72

המושג 'מעבר צודק' (Just transition) מסמן משאת נפש שאפתנית של הסביבתנות המערבית-ליברלית לקראת השלבים המכריעים במערכה על עתיד כדור הארץ. הוא מדמיון את המעבר מהישענות על דלקים מחצביים לשימוש באנרגיות מתחדשות, שכבר נמצא בעיצומו, כהזדמנות לתיקון שיעדיו מרחיקי לכת עוד יותר מהחזרת האטמוספירה למצבה הטרומ תעשייתי או ריסון ההתחממות הגלובלית. אם תפתח נכונה ותיבנה לאור התובנות שהפיקו פולאני ואחרים מהפתולוגיות שהצמיח הקפיטליזם המודרני, 'הטרנספורמציה הגדולה השנייה', האנרגטית, עשויה להיות נקודת מפנה כלכלית, חברתית, מוסרית ופוליטית.

עידן הפוסט-נפט המתקרב וההתחממות הגלובלית יוצרים מילכוד כפול עבור טייקוני הנפט של העולם בכלל, ובמפרץ הערבי בפרט. על מנת להימנע מהגורל העגום של יצרני המלח באירופה, שאיבדו את עולמם עם הופעת טכנולוגיות הקירור המתועשות והצניחה בביקוש למלח לשימור מזון, וכדי להקטין את הסיכון שהתחממות גלובלית קיצונית תגביל את יכולתם להתקיים בערי הפאר שהקימו לחופי המפרץ הערבי, שליטי הנפט עשויים לבחור במהלך קאוונטראינטואיטיבי אך לא בלתי סביר. הנחיתות המבנית המעמיקה של נפט וגז טבעי מול אנרגיות מתחדשות שהולכות ומתבררות כזולות, זמינות ואמינות יותר, עשויה לעודד אותם לבצע השקעות גלובליות רחבות היקף באנרגיה מתחדשת, ובנקודת זמן כלשהיא אף לעצור כמעט כליל הפקת דלקים מחצביים. מהלך כזה יאפשר להם לשלוט במהפך האנרגטי במקום להיגרר אליו, ולתרגם את בכירותם העכשווית בשוק הנפט והגז הטבעי למעמד דומיננטי לא פחות בשוק האנרגיה העתידי. הוא יאפשר צמצום פליטות משמעותי, ויציב את מי שעד כה זהו כחלק מהבעיה של שינוי האקלים כאבירי הפתרון.

אל מול החזון של 'מעבר צודק', במלים אחרות, ניצב בסבירות גבוהה לא פחות גם מהלך נגדי. בין אם יבוא מטייקוני הנפט של המפרץ או מקברניטי אנרגיה אחרים, המעבר לאנרגיות מתחדשות, ובעיקר חשמל סולרי, עלול להתחוויר במהירות כמנגנון שיעמיק עוד יותר את איום הכסף הגדול, דחף הצבירה האינסופי והכוח שבא עמם על עתיד האנושות.

עוצמת הדילמה היא כמובן כגודל הסיכון. חלקו האחרון של הפייפר יעסוק איפוא בשאלות שכר ועונש, אחריות לנזק ופעולה מתקנת והמתח שבין אתיקה ערכית, תוצאתית ופרגמטיזם.